

Izdaja
uprava „Slov. narod.
gledališča“.

Ureja
dr. Pavel Strmšek
v Mariboru.

ZRNJE

Štev. 10.

Mariborski kulturni vestnik.

28. XII. 1920.

Srečko Puncer:

Snežinka.

(24. 1. 1915)

Snežinka bela, srebro neba,
snežinka hladna in lahka kot smrt,
oj, pridno tkeš mrtvaški prt,
zakrivaš zlo in bol srca.

Snežinka svetla, poljub Boga,
ti greješ zemljo, naš tihi vrt,
ogrevaš človeka, ki kakor krt
na severu rije v zamrzla tla.

Očeta mi kriješ in moža,
odevaš mi s prtom brata dva,
Snežinka srebrna, še nas pokrij,
nebeške moči nam v telo nalij,
glej, beda že sili v koče k nam,
beračiti, krasti nas je sram.

Srečko Puncer:

Od juga.

(1916)

Od juga nekaj zveni,
vso noč zveni, vso noč ihti,
kakor da ranjen mož ječi,
kakor da bolen otrok kriči,
joj, in temu zvonjenju konca ni
in moje srce me tako teži!

Pa mine noč in luč zatli,
tam od daljnega vzhoda zažari
in z juga zvonjenja več slišati ni,
le žica jeklena še nekaj brni
in njen glas zveni in k srcu hiti:
„Tvoj mož pa sredi kryi leži...“

Franjo Roš:

Srečku Puncerju.

(Padel 29. 4. 1919 na Koroškem.)

Že je jesen in oni čas, saj veš, o brat,
ko trudni sanjali prostost smo in pomlad,
prevrat vsega v obzidju glupih sten.
Kaj bi zdaj s sanjami! Pretrpka je jesen,
preveč resničen je samotni čas krog nas.
Le ti še sanjaš. Miren, mlad ti je obraz
in še zasije nam v te zadušene dni
v jesen in mraz smehljaj razžarjenih oči —
mladost nas vseh.

R.:

O † Srečku Puncerju.

Bil je mlad in zdrav in ni še želel umreti, ker je nosil trdno vero v sebe in v nove dni; pa je ugasnil v tlenju, predno je zanosno vzplamenel. Vredno je, da mu ohranimo ime in spomin.

V Celju je študiral gimnazijo in bil duša vsega mladinskega gibanja. Urejeval je dijaške vaje „Savinja“, prirejal česta predavanja in z vztrajnim spopolnjevanjem zorel v možá čvrste volje in čistega idealizma. — Na koroško fronto je odšel dobrovoljno, vstopil v Malgajevo četo in pričel kulturno pionirati: v Velikovcu je izdajal tednik „Jugoslovanski Korotan“. A 29. aprila 1919. je padel pri Vovbrah. Zdaj leži pokopan v domačem kraju, v Braslovčah. — Njegova zapuščina obsega nekaj esejev, predavanj in pesmi, ki pričajo o prerano umrlem talentu.

Ive Vojnović.

Godine 1858. rodio se je u dubrovačkoj kneževskoj obitelji najveći propovjednik narodnoga jedinstva: Ive Vojnović. Njegovu dramsku pjesmu u 3 pjevanja „Smrt Majke Jugovića“ prikazalo je na „Dan Slobode“ 28. oktobra o. g. naše „Slovensko narodno gledališče“ u srpsko-hrvatskome narječju našega jezika. Tako je i pravo, jer je Ive Vojnović Hrvat, koji srpski misli, a slovenski osjeća; jer je on Srbin, koji ljubi vrhu svega krasno „slovensko“ ime i lijepi hrvatski govor našega jezika.

Kao sin Dubrovnik a osjetio je Vojnović vijekovnu Slobodu i bio pripravan na svaku žrtvu za oslobodjenje i ujedinjenje svoga naroda. Ovu je pripravnost i dokazao, jer je tim svojim idealima žrtvovao svoje patnje u šibeničkoj tamnici, svoje muke kao taoc i napokon očinji vid.

Taj je Pjesnik-Mučenic punokrvan individualitet stare urodjene kulture; u njemu se veličanstveno ujedinije dva svijeta: romanski i slovenski. Taj „jadranski problem“ riješije sretno naši veliki klasici: Dubrovčani Ivan Franjin Gundulić, Ignjat Gjorgjić i dr. Iz te je kulture nikao, na toj se je kulturi razvio i genij Ive Vojnović.

Atribut tog genija je „tradicija“, kojoj je znao shvatiti čar, a onda svojim triumfom poezije naći naš odziv.

Tradicija Vojnovićeva zavičaja dala je ideje za „Dubrovačke sonete“ i za „Gundulićev san“, prolog Gundulićevoj Dubravci. Dubrovački je roman „Ksanta“, pisan u stilu romantičkom, ali s jasnim tragovima modernije psihologije. „Ekvinocijo“, dramu iz života dubrovačkih ribara, napisao je preživjevši tajnu ekvinocijalnu buru svoga srca i u njoj prikazao ljudski život u časovima krize, kada se ima preporoditi ili uništiti. „Dubrovačka trilogija“ slika tri stanja dubrovačke istorije za poslednjih sto godina (Pad republike; Propadanje stare vlastele; Moderno doba).

Tradicija narodna dade Vojnoviću gradju za biser-zrna naše književnosti, koja je iznio iz duše našega naroda. On je kao malo koji pjesnik znao istaknuti velike duševne i karakteristične crte, koje žive u našem narodu i njegovim idealima. U „Smrti Majke Jugovića“ opjeva Vojnović narodnu propast, a u „Lazarevu Vaskresenju“ narodno uskrsnuće i tako postade pjesnik svoga naroda, ali i žrtva svojih pjesama, jer one poslužiše tiranima, da mu nasade na mučeničko čelo trnov vijenac.

Ali knez je Ive i pjesnik svjetski. Njegove romantičke novele „Perom i olovkom“ ne pripadaju samo nama. „Psihe“ je komedija velikoga svijeta. U drami „Gospodja sa suncokretom“ zalazi u nerazriješeni problem, u vječno pitanje ženske zagonetne duše. „Imperatrix“ je napokon drama opće ljudska; himna Radu i Ljepoti, koji će biti osnovi svijeta Pomirenja, kad se čovječanstvo odreće ratova.

Uznesen nad svu banalnost i cinizam, Vojnović ostaje uvijek u „stilu“. Jezik digao je do visoke samovlade i stila kao nitko do njega. Stil scene, kretnje, harmonizacija boja i glasova, sve je to kao svijet Fantazije, a ipak su sva lica vijerna i istinita. On zadržaje uznošiti „oblik svojih misli“ i svoje „obrazovanje“ i onda, kad crtajući tipove iz naroda pokazuje kako duboko poznaje narodnu seljačku dušu. Zato su djela Vojnovićeva i svojom formom najsavršenija objava Ljepote.

U njegovim djelima nalazimo otmjenost, finoću, diskreciju alegorije i aluzije, ali i vrlo tačno slikanje zanimljivih tipova, lokalnih boja. Pored jakih dramskih situacija odlikuje ga i duboka lirika domovinske tuđe i mistika višeg intelektualnog poretka. On oduhovljuje prirodu (zvijezde u „Smrti Majke Jugovića“), on sluša kako realija govore (duše mrtvih stvari u avliji u „Lazarovu Vaskresenju“). On stilizuje prirodu nagomilanu dragocijenošima. Srebrni lukijernar, starinski gvozdeni lampion, mletački lustre, stakleni kandelabri, lampijoni, žarulje, svijeće, vidovdanske krijesnice, prometejska zublja drage su mu stvari, jer unose svjetlo u tamu života. On simbolizuje prirodu: Lastavica (čiopa) mu je simbol emigrantske dubrovačke vlastele. I ona traži novo mjesto za gradjenje gnijezda, ali se iz dalekih krajeva uvijek vraća na izgubljeno ognjište srcem, punim ljubavi. Vrana, ta crna kobna ptica, koja znači smrt, očaj, rezignaciju, simbol mu je za doba najdubljeg nacionalnog pada. Ždralovi su mu ptice proljeća, Velikog Uskrsnuća narodnoga, a kružeći nad nama naviještaju Preporod Evrope, čovječanstva, a s njima i našeg naroda.

Riječju: Ive je Vojnović pjesnik, kakvih malo ima: Pjesnik narodne propasti, narodnog Uskrsnuća, a i novog Preporoda čovječanstva. On je svojim djelima htio uzdići narod, ali se njima poslužuje neprijatelji, da udare i pjesnika i narod. No i to je prošlo, a „kad nas vrug još nije odnio — niti ne će više!“

Dr. Ljudevit Pivko:

Dramatsko pesništvo.

Stopnjevanje, višek, razpletak in izid v drami.

Čim nam je jasna ideja, ki vodi mišljenja in delovanje glavne osebe, raste tudi naše sočustvovanje in zanimanje. Dramatski pesnik nam predočuje z zapletanjem dejanja močne kontraste v značajih. Tupatam nam vošči trenotek miru, kadar vlaga v dejanje kako posebno epizodo ali nam pripoveduje dogodke iz predzgodovine, s čimer označuje natančneje značaje nastopajočih oseb — potem pa hitimo zopet dalje. Bližamo se vrhuncu drame, najvišji točki zapletka.

Stopnjevanje dejanja obsega praviloma več aktov celó vrsto prizorov, v katerih spoznavamo z lahkoto poedine stopnje. Ne-

katero redko drame imajo eno edino stopnjo zapletka, na pr Shakespearejev „Julij Cezar“, kjer smatramo vso skupino prizorov rastočega dejanja (upor) za eno stopnjo.

Dokler se dejanje zapleta, ne sme biti drama prozorna. Ako slutimo ali vemo že tekom prvega ali drugega akta natanko, kakšen bo nadaljnji zapletek, kako se bo dejanje razpletalo in završilo, nas vsebina drame ne more več toliko zanimati.

Vrhunec drame je skrbno izdelan prizor, ki obsega v krepkih potezah najvišjo točko rastočega boja. Na tem mestu se odlikujejo dobri dramski pesniki: z bleskom poezije, močjo jezika in dramatike ovladujejo občinstvo in mu vsiljujejo napeto pozornost.

Na vrhuncu dejanja nahajamo često obenem tudi odločitev, takozvani tragični moment, v katerem se jame rušiti idealna zgradba glavne osebe. Tukaj je začetek padajočega dejanja.

Obrat v dejanju razvijajo dramski pesniki večinoma previdno in polagoma. Saj je tudi ta-le del drame najtežavnejši. V prvem delu drame se je koncentrirala naša pozornost na glavni osebi in na krogu njegovih pomočnikov, odslej pa prihajajo novi vplivi do veljave in glavna oseba je v boju slabša ko njeni nasprotniki. Pesnik mora izrabljati vsa sredstva svoje umetnosti, da ohrani sočutje in zanimanje občinstva za glavno osebo, ki vidoma propada.

Po obsežnosti je razplet v raznih dramah jako različen: včasih hiti junak nevzdržno naglo naravnost v pogubo, včasih se pa ustavlja dolgo in trdovratno ter se deloma še uspešno brani zoper premočne nasprotnike, ki ga tlačijo postopno v obupen položaj. Povprečno so drame na tem mestu krajše nego v prvem delu.

Zaključek drame nam ne prihaja nepričakovano, saj smo videli glavno osebo pogrezajočo se čimdalje globlje v propad, sočustvovali smo z njo in se bali že dolgo, da zanjo ni izhoda iz skrajno neugodnega položaja. V koncu drame ni nič naglega, nenadnega in umetnega.

Toda občinstvu je treba privoščiti še nekaj trenutkov miru. Tik pred propadom glavne osebe vzbujajo dobri pesniki še v občinstvu nekaj nade na rešitev glavne osebe in na ugoden zaključek dejanja. Ta moment sicer ni neobhodno potreben v drami, toda pesniki ga radi uvažujejo že od nekaj kot umetno sredstvo, da olajšujejo občinstvu čustveno napetost ter ga pripravljajo na propad glavne osebe in na konec drame.

Na koncu je treba zopet krepkih potez, ki odgovarjajo razburkanemu dejanju, da se razvozla ves konflikt in se ugodi napeti pozornosti občinstva. V izidu ali katastrofi (κρίσις) je rezultat vse drame. Nič ne sme motiti in zavlačevati neizogibnega propada glavne osebe.

Na dramskega pesnika naj ne vpliva premehka moderna ozkosrčnost in usmiljenost, ki bi morebiti rada videla glavno osebo še živo in ohranjeno po tolikem ponesrečenem stremljenju. Pesnik si lahko pokvari s popustljivostjo in mehkosrčnostjo ves

učinek mogočne drame, ako čuva brez potrebe življenja glavnega junaka, ki bi po naravnem razvoju moral propasti. V junakovi smrti je konec njegove življenske burje, konec vseh bojov in sporov. Rajši ga vidimo mrtvega kot žrtev doslednjega stremjenja nego živega nedoslednega slabiča, ki se nazadnje umika in sklepa kompromise ter živi tako, kakor mu nalagajo okolščine. V gledalcih se vzbuja ob koncu drame vzvišeno pomirljivo čustvo.

Grški dramatikom so radi zaključevali drame z doslovom ali epilogom, v katerem pa so se poslavljali od občinstva in priporočali svoje delo prijazni sodbi.

Iz navedene notranje razčlenitve dramatskih del se izvaja njihova vnanja delitev na tri, oziroma na pet aktov. V drami, obsegajoči petero aktov, nahajamo osnutek v prvi polovici 1. akta, zapletek od konca 1. do sredine ali konca 3. akta, vrhunec običajno koncem 3. akta, razpletke v 4. in začetkom 5. akta, izid koncem 5. akta.

Dvodejanke, štiridejanke in šesterodejanke resne vsebine običajno niso mōjsterske drame. Videti jim je skoroda že na vnanji razčlenitvi, da imajo znatne notranje hibe. Laže pa prenašajo tako razčlenitev igre vesele, šaljive vsebine, kjer pesniku razpletke ne povzroča toliko težav in ga vsled tega običajno lahko hitreje zaključuje.

Osnovna oblika in obsežnost drame.

Osnovna oblika drame je dialog, razgovor dveh oseb. Seveda nastopa tudi po več oseb sočasno, kar daja drami še več živahnosti. Monolog (samogovor) pa zovemo govor ene edine osebe, ki daje duška svojim čustvom in razlaga občinstvu svoje načrte. Monološko obliko uporabljajo moderni pesniki le zmerno in redkoma; nočejo je pa vobče uporabljati pesniki realisti, češ, da samogovor ni oblika posneta po življenju, kajti normalni ljudje ne govore na glas sami s seboj. Vendar pa starega stilizovanega in monumentalnega monologa često ne morejo nadomestiti odlomki stavkov in posamezne besede dialoga. Samogovor je izraz lirične sile v drami in po tej sili je treba določati upravičenost ali neupravičenost monologa v tem ali onem delu, ne pa po kakih dogovorjenih ali veljavnih zakonih. „Kjer je krepka lirika služila tragiki, smo imeli monolog, a izgubil je, kjer se je drama izsušila.“ (J. Hilbert, „Monolog v tragediji“, *Moderni revue* X. 2.)

Dobre drame niso drobni spisi, ki jih brzo vržemo na oder, temveč so obsežna dela. Pri presojevanju velikih pesniških del sicer ne jemljemo vnanjega obsega kot merilo, toda Aristoteles je dobro pogodil zahtevajoč, naj je dramatski spis tudi znatnega obsega. A brez gostobesednosti! Besedičenje ni nikjer tako mučno ko v drami. Baš v drami se da v kratkem času mnogo povedati. Pesniki, ki se tega za edajo, skrbje brezdvomno za učinkovitost svojih iger.

Druža redna sezona „Slov. narod. gledališča v Mariboru“.

Nadaljevanje dosedanjih predstav:

37.	Dne	1. novemb. 1920:	K. Schönherr: „Zemlja“. Ab. C-5.
38.	„	2. „	: Shakespeare: „Sen kresne noči“. Ab. B-6.
39.	„	3. „	: I. Cankar: „Kralj na Betajnovi“. Gostov. v Ptuj.
40.	„	4. „	: R. Heuberger: „Ples v operi“. Ab. A-7.
41.	„	6. „	: Brandon Tomas: „Charleyeva teta“. Izven abon.
42.	„	7. „	: K. Schönherr: „Zemlja“. (Pop.) Izv. ab.
43.	„	7. „	: I. Vojnovič: „Smrt majke Jugoviča“. Izven abon.
44.	„	8. „	: „Španska muha“. Gostovanje v Ptuj.
45.	„	9. „	: R. Heuberger: „Ples v operi“. Ab. B-7.
46.	„	10. „	: Shakespeare: „Sen kresne noči“. Ab. C-6.
47.	„	11. „	: A. Strindberg: „Smrtni ples“ (I. del). A. A-8.
48.	„	12. „	: A. Strindberg: „Vampir“ (II. del). Ab. A-9.
49.	„	13. „	: R. Heuberger: „Ples v operi“. Ab. C-7.
50.	„	14. „	: K. Costa: „Brat Martin“. (Pop.) Izven abon.
51.	„	14. „	: Shakespeare: „Sen kresne noči“. Izven abon.
52.	„	15. „	: K. Schönherr: „Zemlja“. Gostovanje v Ptuj.
53.	„	15. „	: „Noč ljubezni“. Gostovanje ruske operetne družbe.
54.	„	16. „	: „Svečenica ognja“. Gostovanje ruske operetne družbe.
55.	„	17. „	: A. Strindberg: „Smrtni ples“ (I. del). Ab. B-8.
56.	„	18. „	: A. Strindberg: „Vampir“ (II. del). Ab. B-9.
57.	„	19. „	: „Maščevanje ciganke“. Gostovanje ruske operet. druž.
58.	„	20. „	: „Sent M' Ahesa“ slovita soloplesalka. Izven abon.
59.	„	21. „	: „Geisha“. Gostovanje ruske operetne družbe. (Pop.)
60.	„	21. „	: R. Heuberger: „Ples v operi“. (Zvečer). Izven abon.
61.	„	23. „	: A. Strindberg: „Smrtni ples“ (I. del). Ab. C-8.
62.	„	24. „	: A. Strindberg: „Vampir“ (II. del). Ab. C-9.
63.	„	25. „	: I. Cankar: „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“. Izv. ab.
64.	„	27. „	: G. Zapolska: „Morala gospe Dulske“. Izven abon.
65.	„	28. „	: R. Heuberger: „Ples v operi“. (Pop.) Izven abon.
66.	„	28. „	: Brandon Tomas: „Charleyeva teta“. Izven abon.
67.	„	30. „	: A. D. Borum: „Caričine Amaconke“. Izven abon.

Proslava rojstnega dne N. V. regenta Aleksandra.

V četrtek, dne 16. decembra 1920 se je priredila svečana predstava s sledečim sporedom: 1. Smetana: Quvertura k operi „Poljub“. 2. Slavnostni govor. 3. Živa slika s spremljevanjem godbe. Koncert. 4. Čaikovsky: Andante cantabile iz V. symphonije. 5. a) Pavčič: „Pred durmi“, b) Pavčič: „Pastirica“, c) Grieg: „Solvejgina pesem“, pela Slavica Mezgečeva. 6. a) Ipavic: „Če na poljane rosa pade“, b) Ipavic: „Ciganka Marija“, c) Vilhar: „Ružici“, pel Mario Šimenc. 7. a) „Sverdalinke“ narodne ljubavne pjesme, b) Wagner: „Sanci“ študija k „Tristanu i Isoldi“, c) Bizet: „Habenera“ iz opere „Carmen“, pela Lucija Ožegovičeva. 8. a) Čaikovsky: „Serenada melancolique“, b) Švendsen: „Romanca“, c) Ševčik: „Holka modrooka“, solo na gosli s spremljevanjem orkestra, igral Norbet Kubat. 9. Smetana: dvospev iz opere „Prodana nevesta“, pela Slavica Mezgečeva in Mario Šimenc. 10. Dvořak: „Slovanski plesi št. 8“. Na glasovirju spremljal Pavel Rasberger. 11. Dramska slika v enem dejanju: „Kosovo“. Ad 1., 3., 4., 8. in 10. igrala SHS div. godba pod vodstvom kapelnika Ferdo Herzoga.

„VRAG“

*Igra v 3 dejanjih. Spisal Fran Molnar. Režiser: Milan Skrbinšek.

Osebe:

Alfred	C. Velušček	Elza	M. Voukova
Jofanta	B. Bukšekova	Židana Mici	D. Savinova
Vrag	M. Skrbinšek	Andrej	J. Košuta
Janko	R. Mikulič	Sluga	I. Gabrič

Štiri dame iz družbe, dva gospoda iz družbe.

„Županova Micika“

Kratkočasna igra s petjem v 2 aktih.

Spisal A. Linhart. Režiser: R. Železnik.

Osebe:

Jaka, župan	P. Rasberger
Micika, njegova hči	K. Petkova
Anže, Micikin ženin	M. Kaukler
Podgorska, mlada vdova	M. Voukova
Süssheim	E. Grom
Windberg, njeg. prijatelj	C. Velušček
Glažek, pokoten pisar	J. Povh

Štirji kmetiški fantje.

Igrališče na kmetih.

„Pot v Betlehem“

Svetonočna bajka v 1 dejanju.

Spisal Dr. I. Lah. Režiser: R. Železnik.

Osebe:

Krčmarica	I. Jelenčeva
Njena hčerka	E. Kraljeva
Starček	J. Kušuta
Starka	I. Šetinska
Podgajec	V. Rožanski
Goromaj	E. Grom
Lazar	C. Velušček
Tonček	
Mati	B. Bukšekova
Hlapec	V. Janko
Pastir	

Fantje, dekleta, sosedje, pastirji, angeli.

Repertoire tekočega tedna:

V torek, 28. decembra 1920: „Vrag“. Abon. A-14.

V sredo, 29. „ „ : „Caričine Amaconke“ Izv. ab.

V četrtek, 30. „ „ : „Heda Gabler“. Abon. A-15.

V soboto, 1. januarja 1921: Popoldne „Županova Micika“
in „Pot v Betlehem“. Ab. C-13. Zvečer: „Pohujšanje
v dolini šentflorjanski. Izven abon.

V nedeljo, 2. januarja 1921: „Vrag“. Ab. B-15.

Iz pisarne slov. nar. gledališča. V nedeljo popoldne bodo igrali v gledališču šolski otroci pod vodstvom ravnateljice meščanske šole gospe Stupce.

Kot noviteta se pripravlja „V vodnjaku“ in „Lepa Galatea“ ter burka „Pri belem konjičku“.

Vest upravnništva: Cena posamezni številki „Zrnja“ 3 krone. Naroča se pri upravi gledališča v Mariboru.